

Ett alternativt hopp?

- svårt sjuka patienters användning av KAM

Patienter som använder komplementär eller alternativ medicin sätter i regel inte hopp om överlevnad till dessa. Hoppet är snarare att må lite bättre i kroppen och själen. Det visar forskning som onkologen Kathrin Wode med flera har gjort vid RCC Stockholm Gotland. Hon vill att läkare blir bättre på att öppna upp för samtal om det som ryms under paraplyet komplementär och alternativmedicin (KAM).

KATHRIN WODE JOBBAR som verksamhetsutvecklare på Regionalt Cancercentrum (RCC) Stockholm Gotland med processen Integrativ cancervård. Hon är också doktorand på Umeå Universitet där hon leder en nationell placebokontrollerad studie om ett naturpreparat på Karolinska Universitetssjukhuset i Stockholm.

Mer än en fjärdedel av de 1 300 cancerpatienter, och hälften av bröstcancerpatienterna, som deltog i en studie som publicerades 2019 fortsatte med eller började med KAM efter att de fått en cancerdiagnos. Men av dessa var det bara en tredjedel som hade pratat med sin behandlande läkare om det. Skälen var till exempel att de förväntade sig ett negativt bemötande, eller helt enkelt att "ingen frågade".

- Det är både en förtroendefråga och en säkerhetsrisk att inte ta upp ämnet med sina patienter. Säkerhetsrisken kan till exempel vara att prover visar resultat som beror på för oss okända naturpreparat som patienten tar, eller i extremfallet att vi inte kan ge cytostatika på grund av effekter från KAM som vi inte förstår, säger Kathrin Wode.

Framför allt är det interaktioner som kan bli ett bekymmer, att patienten utöver sina läkemedel tar andra ämnen som måste tas om hand av lever eller njurar. När det handlar om den delen av KAM som kallas kropp-själ-metoder, som yoga, akupunktur eller meditation finns ingen oro för interaktioner.

- Där kan det vara så att vi är oinformerade om befintlig evidens och missar chansen att guida patienten mot de hittills bäst beprövade terapierna i

Foto: Anna Molander

Kathrin Wode.

deras sökande efter lämpliga komplementärmedicinska metoder, säger Kathrin Wode.

Hon vill även betona det förtroendeproblem som kan uppstå när läkare inte är öppna när patienter tar upp KAM i samtal, eller till och med reagerar negativt.

” Vi får ingen kunskap om KAM i vår utbildning, vi är inte insatta, medan patienten ofta har tagit reda på mycket själv.

– Vi får ingen kunskap om KAM i vår utbildning, vi är inte insatta, medan patienten ofta har tagit reda på mycket själv. I vår studie var patienternas främsta informationskällor media, familj, vänner och nätet. Den mest sällsynta källan till kunskap om KAM var sjukvården.

Kathrin Wode framhåller att för flera KAM-metoder är evidensen så pass god att de kan rekommenderas enligt kliniska riktlinjer som erkänts av ASCO, det amerikanska sällskapet för klinisk onkologi. Till exempel hjälper meditation, musikterapi och yoga både vid ångest och depression;

akupressur och akupunktur har effekt vid cytostatika-orsakade kräkningar och illamående.

– Och jag har hittills inte stött på någon patient som ställt frågor om en KAM-metod där det inte finns någon vetenskaplig grund alls, även om det bara är djurförsök eller grundforskning.

IDEN STATLIGA KAM-utredningen (SOU 2019:15) som kom i fjol föreslår att det ska införas en orienterande utbildning om KAM för personal inom hälso- och sjukvården med syfte att kunna samtala om dessa metoder med patienter för att underlätta informerade beslut.

Enligt den ovan nämnda studien på cancerpatienter anser majoriteten av dem, oavsett egen KAM-användning, att sjukvården borde kunna besvara frågor om KAM och även integrera vissa metoder som det finns evidens för.

– Vi läkare behöver vara öppna för patientens funderingar. Där kan

Komplementärmedicin

Med komplementär medicin menas behandlingar som används samtidigt med – som ett komplement till – konventionell hälso- och sjukvård. Ett exempel är akupunktur, som ibland används samtidigt som annan behandling mot cancer, exempelvis för att lindra vällningar orsakade av hormonbehandling.

Alternativmedicin

Med alternativ medicin menas behandlingar som används i stället för konventionell behandling. Ett exempel vore att patienten skulle äta en viss kost för att behandla sin cancer och då avstå från att genomgå den medicinska behandlingen som en läkare ordinerar.

Integrativ onkologi

Integrativ onkologi definieras som ett patientcentrerat och evidensinformerat arbetssätt där kropp-själ-metoder, naturpreparat och/eller livsstilsförändringar från olika traditioner används parallellt med konventionell cancerbehandling.

Integrativ onkologi syftar till att optimera hälsa, livskvalitet och kliniska utfall inom hela vårdförloppet och göra det möjligt för människor att förebygga cancer och bli aktiva deltagare före, under och efter cancerbehandling. Ett exempel vore att patient och vårdgivare tillsammans tar fram en individuell behandlingsplan som både innehåller vanliga cancerbehandlingar och relevant komplementär metod.

FORTSÄTTER PÅ NÄSTA SIDA ►

” Vi läkare behöver vara öppna för patientens funderingar. Där kan finnas forskningsresultat som vi inte är informerade om.

finnas forskningsresultat som vi inte är informerade om. Det är ju så att oberoende av vad vi tycker, så använder patienter KAM-metoder. Då är det bättre att vi vet om det och kan hjälpa patienterna att fatta välgrundade beslut. Därför är det viktigt för oss att känna till tillförlitliga källor där vi enkelt kan slå upp aktuell evidens, indikationer, verkningsmekanismer och eventuella interaktioner.

JUST FRÅGAN OM hopp, som var redaktionens skäl att ta med KAM i detta tema, nyanserar Kathrin Wode direkt.

– Vad jag kan se utifrån internationell forskning verkar den komplementära användningen väldigt sällan handla om att patienter sätter mer hopp till KAM än till skolmedicinen. Även vår enkätstudie var det få patienter som väljer KAM för att påverka själva cancer. Och ännu färre som bedömer att det har påverkan.

Kathrin Wode och hennes forskarkollegor håller just nu på att titta närmare på motiven för så kallad alternativ användning – det vill säga då en patient väljer alternativ behandling i stället för konventionell cancerbehandling – i en intervjustudie. Så här långt kan Kathrin Wode konstatera att motiven minst sagt är komplexa, men att hopp om bot i många fall inte är den huvudsakliga drivkraften bakom att tacka nej till all, eller delar av, erbjuden behandling.

Användningen av KAM är för många patienter ett sätt att bidra, att ta aktiv ställning i sina livsval för att stödja välbefinnandet och förbättra förutsättningarna för behandlingen.

Men inslaget av hopp är nog inte större i KAM än i till exempel cytostatika. När hopp kopplas till alternativmedicin menas ofta ”falskt hopp” som uppstår när oseriösa försäljare och utövare glider på sanningen och antyder eller lovar mirakel – vilket förstås är oerhört problematiskt. Detta skulle kunna bemötas bättre om vi inom cancer vården hade kunskap för att kunna bistå patienterna i deras beslut.

Kathrin Wode började på RCC som processledare för integrativ cancer vård och arbetar tillsammans med kollegan och apotekaren Johanna Hök Nordberg med att utveckla informations spridning och utbildning inom KAM för både cancer vården och patienter. Patientbroschyren som gjorts för RCC Stockholm Gotland och utbildningar inom ämnet komplementär och integrativ medicin efterfrågas i alla regioner. I somras mynnade det ut i ett uppdrag från de sex Regionala Cancercentrum i Samverkan att ta fram en utbildning för hela cancer vården i hela

landet, delvis digital och delvis fysisk, som är tänkt att vara klar i vår och sedan ska vara återkommande.

FÖR KATHRIN WODE är målsättningen klar: mer kunskap om KAM gör oss i vården bättre på att prata om det med patienterna och ge differentierade och situationsanpassade råd. Dessutom behöver vi mer kunskap inom området så att vi kan integrera metoder som är evidensbaserade. Därigenom behöver patienterna inte söka sig till källor och utövare som står helt utanför den reguljära vården.

– Jag skulle önska att vi intresserar oss för detta för patienterna mycket viktiga ämne lika självklart som vi i dag gör med rökning, alkohol, social situation och motion. ■

Artikeln med referenser finns på www.nrpv.se.

Linda Swartz

Mer information finns på Regionalt Cancercentrum Stockholm Gotlands webbsida

www.cancercentrum.se -> Våra uppdrag -> Cancerrehabilitering -> Komplementär medicin

Där ligger broschyren ”Om du funderar på komplementär och alternativ medicin – Praktisk guide till personer med cancer”. De länkar till olika databaser som finns i broschyren (sidan 18) är högst relevanta även för vårdgivare. Den kan laddas ner direkt eller beställas i tryckt version.

Dessutom finns här en länk till ovan citerad studie och en film om patienters motiv för användning av KAM.

Referens ASCO erkända kliniska riktlinjer avseende KAM:

Lyman GH, Greenlee H, Bohlke K, Bao T, DeMichele AM, Deng GE, et al. Integrative Therapies During and After Breast Cancer Treatment: ASCO Endorsement of the SIO Clinical Practice Guideline. *J Clin Oncol.* 2018;36:25.